Het spanningsveld tussen ambtelijk apparaat, bewonersorganisaties en politiek

In diverse commentaren en analyses wordt met enige zorg gekeken naar de te verwachten lage opkomstpercentages bij de komende gemeenteraadsverkiezingen. Slechts 40 procent van de kiezers is bereid het stemhokje te bezoeken terwijl het juist over zaken gaat waar mensen dagelijks mee te maken hebben. Deze lage opkomst wordt toegeschreven aan de invloed van de landelijke politiek. Dat is echter een vreemde conclusie als men bedenkt dat de opkomst bij landelijke verkiezingen veel hoger ligt. Zelfs het dieptepunt in 1998 trok nog 73,3 procent van de kiezers naar de stembus. Kennelijk gebeurt er op lokaal niveau iets dat de kiezer ervan weerhoudt om zijn stem uit te brengen.

Talloze bewonersgroepen in alle gemeenten bemoeien zich actief met wat er dagelijks in de gemeente gebeurt. Binnen deze groepen, soms tijdelijk geformeerd, vaak langdurig verenigd in bewonersorganisaties, is sprake van veel expertise. Juist de betrokkenheid bij de directe (leef)omgeving leidt tot grondige kennis van relevante regelgeving en ontwikkeling van langetermijnvisies. Daarmee zijn die organisaties verzamelingen specialisten en deskundigen geworden. Of het nu gaat om de aanleg van ringwegen, metrolijnen, speelplaatsen of bomenkap. Waar in de jaren tachtig van de vorige eeuw nog wel eens smalend werd gesteld dat “inspraak zonder inzicht, leidt tot uitspraak zonder uitzicht”, is daar tegenwoordig nauwelijks sprake meer van. Internet en de daarmee toegenomen beschikbaarheid à la seconde van informatie draagt bij aan zeer professionele bijdragen aan de lokale inspraak.
Precies op dit punt gaat het dan ook fout. Waar de bewonersorganisaties hun deskundigheid in het debat inbrengen, is de gemeentelijke politiek afhankelijk van de informatievoorziening vanuit het ambtelijk apparaat. Dat ambtelijk apparaat heeft een januskop. Tegelijkertijd adviseert het over beleid en voert het beleid uit. De lokale politiek leunt niet alleen zwaar op het ambtelijk apparaat, het is ook nog steeds geneigd om de betrouwbaarheid daarvan hoger in te schatten dan de inbreng van de bewonersorganisaties.
Het valt wethouders en gemeenteraadsleden nauwelijks te verwijten dat ze niet in staat zijn om de karrenvracht aan onderwerpen grondig te beschouwen. Ook daarover zijn recent de nodige publicaties verschenen. Tijdsdruk en complexiteit drijven de lokale politici ongewild in de armen van de ambtenaren. Dat zijn immers de veronderstelde professionals die objectief hun blik laten schijnen over de kwesties die spelen en de lokale politici informeren over de voors en tegens van de diverse voorstellen. Als het goed zou verlopen. De praktijk is uiteraard anders.
Men hoeft niet al te veel kranten en websites na te lezen om vast te stellen dat veel bewonersorganisaties lijnrecht tegenover de gemeentelijke overheid staan. De oorzaak van die conflicten is doorgaans niet van politieke aard. Het komt er meestal op neer dat de bewonersorganisaties andere oplossingen zien of voorkeuren hebben dan het ambtelijk apparaat. De lokale politiek is vervolgens niet in staat vanwege gebrek aan (specifieke) kennis en tijd om te beoordelen waartoe besluitvorming leidt en vertrouwt op de richting die het ambtelijk apparaat aangeeft.

Wie zich ophoudt in dit krachtenveld en aan den lijve ondervindt dat bewonersorganisaties in de vrije tijd zich bovenmatig moeten inspannen om een gewenste ontwikkeling in gang te kunnen zetten, kan zich niet verbazen dat de frustraties en de desinteresse bij de kiezers hoog oplopen en het vertrouwen in de lokale overheid en daarmee in de lokale politiek verdwijnt. De macht en invloed van het ambtelijk apparaat is te groot. Met de gaande gemeentelijke herindelingen tot gemeentes van 100.000 inwoners en meer valt te vrezen dat de kloof tussen lokale politiek en burger nog veel groter wordt. Dat is dan misschien het enige waardoor de landelijke politiek de stembusgang in steden en dorpen negatief beïnvloedt. Nog een jaar of acht en de lokale verkiezingen kunnen worden overgeslagen omdat niemand het nog de moeite waard acht om zijn stem uit te brengen op de virtuele tijger die de gemeenteraad dan is geworden.
Wil de lokale politiek goed kunnen functioneren en de kiezer weer tot een gang naar de stembus

kunnen verleiden dan zal de macht van het ambtenarenapparaat aangetast moeten worden. De verleiding is groot om de gemeenteraad te voorzien van een eigen ambtelijk apparaat dat werkelijk onafhankelijk is. Het is een mogelijkheid. Misschien is het echter het beste (en het goedkoopste) dat de gemeentelijke politiek tot het besef moet komen dat betrokken inwoners tegenwoordig over veel en gemakkelijk toegankelijke informatie kunnen beschikken en zo een zeer professionele inbreng kunnen hebben. Goed luisteren dus, zelf af en toe even het internet doorzoeken om beweringen van ambtenaren en burgers te staven en dan zonder last of ruggespraak tot een afweging komen.

Klaas Koetje, publicist en voormalig voorzitter Woonschepencomité Groningen